

Mnenje Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, BF, UL predlaganega Zakona o varstvu in zaščiti drevesnega fonda v urbanem okolju (ZVZDFUO)

Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani kot osrednja nacionalna akademska in raziskovalna institucija na področju gozdarstva, **urbanega gozdarstva in arboristike** razvijamo tudi strokovna znanja s področja ekologije dreves, njihovega zdravja, arboristične oskrbe ter upravljanja mestnih gozdov. Ta znanja vključujemo tudi v naše študijske programe. Kot strokovna institucija se čutimo dolžni, da podamo odziv na predlagani zakon. Na Oddelku **pozdravljamo pobudo za pripravo zakona**, ki bi sistematično in učinkovito uredil pomembno področje varstva in upravljanja dreves v urbanem okolju. Vendar ima dotični predlog zakona toliko bistvenih pomanjkljivosti, da bi v prenosu v prakso v sedanji obliki (lahko) imel **škodljive učinke**.

S to oceno želimo prispevati k izboljšanju zakonskega predloga (ali morebitnih prihodnjih), da bo ta strokovno utemeljen, izvedljiv, sorazmeren ter dolgoročno učinkovit pri ohranjanju in upravljanju dreves v urbanem okolju, pri čemer smo kot referenčna organizacija pripravljeno sodelovati tudi v prihodnje.

1 VKLJUČENOST STROKE IN STROKOVNA TERMINOLOGIJA

Gozdarska stroka se sistematično ukvarja tudi z urbanim gozdarstvom, ki poleg mestnih gozdov vključuje posamezna drevesa v urbanem prostoru, ulična drevesa ter drevesa na urejenih zelenih površinah. Upravljanje mestnega drevja temelji na dobrem poznavanju vplivov dreves na okolje (dobrobit za človeka), ekologije in fiziologije dreves v urbanem okolju ter na njihovi kakovostni arboristični oskrbi. Ta znanja so ključna za razumevanje odzivov dreves na urbani stres, za ocenjevanje njihove stabilnosti in vitalnosti ter za načrtovanje ustreznih ukrepov nege.

Opozarjamo, da ta znanja niso bila upoštevana in da strokovna javnost ni bila vključena v pripravo

osnutka ZVZDFUO, kar se med drugim odraža tudi v uporabljeni terminologiji, ki ni usklajena z že uveljavljeno v stroki in veljavni zakonodaji. Predlagani zakon na primer na novo opredeljuje pojem *mestni gozd kot območje strnjene zasaditve dreves na urbanem območju, namenjeno javni rabi*. Status obstoječih mestnih gozdov je v pravnem smislu že urejen v okviru gozdarske zakonodaje, kjer so definirani kot gozdovi s posebnim namenom, razglašeni na podlagi Uredbe o gozdovih s posebnim namenom. Z uvajanjem pojma mestni gozd, kot je uporabljen v osnutku ZVZDFUO, se uvaja drugačno in z obstoječim pravnim okvirom neusklajeno terminološko rabo, ki obenem ni dovolj natančno opredeljena, saj pojem *urbano območje* v tem zakonu ni določen, kar pa se od zakonske ureditve upravičeno pričakuje.

2 MERILA ZA VKLJUČITEV DREVES V VARSTVO (ZELENI KATASTER)

Osnutek zakona predvideva varstvo vseh dreves z obsegom debla nad 40 cm v prsni višini (kar ustreza približno 12,7 cm premera) na vseh zemljiščih ne glede na lastništvo. Takšen pristop je lahko primeren za večino dreves (glede na njihovo glavno funkcijo) na zemljiščih v javni lasti, medtem ko je za zasebna zemljišča problematičen. V zeleni kataster naj bi se vključila zelo mlada drevesa, kar lahko vodi do nesorazmernega posega v lastninsko pravico in pripelje do **neželenih učinkov**, kot so: (i.) sadnja drevesnih in grmovnih vrst z manjšo odraslo dimenzijo in s tem tudi nižjim ekološkim potencialom (nizki učinki), (ii.) posek dreves tik pred doseganjem zakonskega praga prsnega obsega in (iii.) zmanjševanje motivacije lastnikov za sajenje dreves.

Poleg tega osnutek zakona ne razlikuje med posameznimi drevesi v urbanem prostoru, ki jih zakon dejansko želi varovati, in večjimi skupinami dreves oziroma z drevnino poraščenimi površi-

nami, ki niso opredeljene kot gozd, npr. porasle opuščene gradbene jame, degradirana zemljišča, nabrežja vodotokov, območja okoli vodohramov, in niso potrebne varstva z mehanizmi pričujočega zakona. Zato je zakon v sedanji obliki izredno neracionalen in v praksi skoraj neizvedljiv.

Osnutek zakona tudi **ne opredeljuje jasno pojmov urbano okolje mestnih občin in sadna drevesa**, kar dodatno zmanjšuje jasnost njegovih določb.

Za vključitev v **kataster** predlagamo drevesa z večjim obsegom debela in s strokovno prepoznanimi funkcijami (pri čemer se lahko prag obsega oziroma premera določi glede na posamezno funkcijo, zaradi katere se drevo varuje) in ne pavšalne vključitve vseh dreves nad določenim, razmeroma nizkim obsegom, ne glede na njihovo funkcijo in lastništvo.

3 OBSTOJEČE PRAKSE V VEČJIH MESTIH

Večja mesta v Sloveniji številne obveznosti, ki jih predlaga zakon, že izvajajo, saj imajo organizirane javne službe za vzdrževanje zelenih površin in dreves. Zakon bi moral to upoštevati ter se izogniti podvajanju že vzpostavljenih sistemov.

4 ZELENI KATASTER IN DOLGOROČNO NAČRTOVANJE

Posebej **pozdravljamo določbe o vzpostavitvi zelenega katastra ter pripravi dolgoročnih načrtov ohranjanja dreves in zelenih površin (11. in 12. člen)**, saj gre za temelj nadaljnjega ukrepanja. Trenutno pa osnutek zakona obravnava le mestne občine. Urbana drevesa nudijo številne koristi v vseh urbanih okoljih, ne le v nekaj mestnih občinah. Zato bi kazalo razmisliti o širitvi dometa zakona na vse občine in ne le mestne – seveda ob prejšnji natančni definiciji urbanega okolja.

Obenem pa opozarjamo, da je izdelava in vzdrževanje zelenega katastra **izjemno zahtevna strokovna naloga**, predvideni roki v predlogu zakona pa so nerealno kratki, saj je v Mestni občini Ljubljana približno 40.000 dreves samo na javnih površinah. Dreves, ki bi jih morali po trenutnem

osnutku zakona vključiti v kataster je na zasebnih površinah še veliko več. Poleg tega bi po sedanji verziji zakona morali v kataster vključiti tudi vse prej omenjene skupine dreves, ki niso sedaj zakonsko definirane kot gozd (porasle gradbene jame, obrežja, zaraščajoče površine).

Zato predlagamo, da se: (i.) jasno določijo postopki, metodologije in kriteriji za vzpostavitve in vodenje zelenega katastra, (ii.) opredeli strokovna usposobljenost izvajalcev nege in ocenjevanja dreves, (iii.) razmisli o postopni uvedbi katastra (najprej javne površine, nato premišljena in komunicirana vključitev zasebnih površin).

5 POZITIVNI UČINKI DREVES IN STROKOVNA PRESOJA

Vloge in učinki dreves za človeka niso vedno istosmerne, zato jih ni mogoče obravnavati enoznačno. Potrebna je **strokovna presoja njihovega pomena in hierarhije**, vključno z razvojem kriterijev za rangiranje dreves glede na funkcije (zlasti pomen za človeka), ki jih nudijo. Opozarjamo, da večja in starejša drevesa nikakor niso vedno najprimernejša za vse funkcije; pri varovalni in zaščitni funkciji dreves na strmih pobočjih so (lahko) debela in stara drevesa celo neustrezna, saj zmanjšujejo stabilnost terena. Zato je smiselno, da zakon omogoča strokovno presojo v vsakem konkretnem primeru, glede na prevladujoče funkcije (pričakovan vpliv oz. pomen za človeka) konkretnih dreves.

6 STROKOVNI STANDARDI, IZVAJALCI IN ZAKONODAJA

Menimo, da je nujna jasna določitev uveljavljenih strokovnih standardov za nego dreves ter razmislek o uvedbi izvajalcev javne službe z ustrežno arboristično oziroma gozdarsko licenco. Šele to bi namreč res izboljšalo kakovost izvajanja ukrepov in zmanjšalo tveganje za nestrokovne posege, kar je eden od osnovnih namenov zakona.

Predlog zakona odpira tudi številna **pravno-organizacijska vprašanja**, npr. razmerje do obstoječe zakonodaje, obseg posega v lastninsko pravico, financiranje javnih služb, določanje škodne odgovornosti. Ker ta področja presegajo

našo primarno strokovno kompetenco, jih v pričujočem dokumentu le izpostavljam in ne navajamo rešitev. Opozarjamo pa, da so mnogi elementi na teh področjih še nedorečeni in bodo zahtevali dodatne pravne presoje ter uskladitev.

NEKAJ SPLOŠNIH KOMENTARJEV:

Predlagane globe so v nekaterih primerih nesorazmerno visoke za manjše kršitve (npr. nepravilen obrez). Prav tako ni jasno urejena odgovornost za škodo, ki jo povzročijo drevesa v zelenem katastru, zlasti za zasebna drevesa, ki so vključena v zeleni kataster. Zlasti to velja za zasebna drevesa, katerih posek ne bi bil odobren s strani strokovne javne službe.

Ni dobro premišljeno, kako se bo zakon izvajal v praksi, npr. kako bodo potekale strokovne odločitve o upravičenosti poseka, izdelave katastra in obsežnega inšpekcijskega nadzora.

Celotni stroški varstva in nege dreves na zasebnih površinah bremenijo lastnike. Predlagamo razmislek o **prostovoljni vključitvi zasebnih dreves v zeleni kataster**, skupaj z ugodnostmi

(npr. brezplačno arboristično svetovanje, zagotovitev nadomestnih sadik ipd.). Zakon bi lahko po zgledu tujine vseboval tudi (ali zlasti) spodbujevalne ukrepe (spodbude, pomoč, priznanja) in ne le prepovedi, kazni, obveznosti. To bi povečalo pravičnost zakona, izboljšalo ustavno skladnost (sorazmernost, enakost) ter povečalo dejanski učinek nege, ohranjanja in varstva mestnih dreves.

Kartiranje in popis dreves na zasebnih površinah lahko pomeni poseg v lastninsko pravico, zato je potrebna pravna presoja.

Več obstoječih pravnih aktov že ureja dele zelenih površin in zeleno infrastrukturo v urbani okolju. Razmerje predlaganega zakona do teh aktov ni jasno opredeljeno in ga je treba natančno določiti.

Avtorji: doc. dr. Mojca NASTRAN,
viš. pred. Milan ŠINKO, prof. dr. Andrej
BONČINA, prof. dr. Jurij DIACI,
izr. prof. dr. Dušan ROŽENBERGAR,
prof. dr. Robert BRUS, prof. dr. Klemen JERINA